

Beitebruksplan for Gjøvik kommune

2020 – 2024

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	3
1.1	Betydning for kulturlandskap og biologisk mangfold.....	4
1.2	Et klimatiltak	5
1.3	Organisering	5
2	Lovverket	6
2.1	Lovverket og forskrifter	6
2.2	Beiteretter	8
3	Beskrivelse av de ulike beiteområdene	9
3.1	Vardal beitelag	9
3.2	Snertingdal beitelag	9
3.3	Ytterroa beitelag.....	10
3.4	Biri beitelag.....	10
3.5	Aust-Torpåsen beitelag	11
4	Problemstillinger og utfordringer	11
4.1	Hvilke tiltak har de ulike beitelagene utført	12
4.2	Gjerdehold	12
4.3	Rovvilt/hund.....	13
4.4	Skognæringen	13
5	Tiltaksdel	14
5.1	Sperregjerde.....	14
5.2	Rovdyrproblematikk	14
5.3	Slipp og sanketidspunkt	15
5.4	Samlekveer	15
5.5	Informasjon	16
6	Kartdel	17
6.1	Kart over sperregjerde	Feil! Bokmerke er ikke definert.
6.2	Kart over saltplasser/samlekveer	Feil! Bokmerke er ikke definert.
6.3	Kart over ferister	Feil! Bokmerke er ikke definert.
	Vedlegg.....	19
	Beredskapsplan for beitebrukerne.....	19

1 Innledning

I Gjøvik kommune har det ikke vært noen beitebruksplan. Fylkesmannen i Oppland hadde et prosjekt der alle kommunene skulle oppdatere eller lage en beitebruksplan. Statlige tilskudd skulle prioriteres til kommuner med beitebruksplan, og særlig når tiltaket var prioritert i planen. Det ble derfor satt i gang med å lage en beitebruksplan for Gjøvik kommune i 2018, endelig er den klar.

Utformingen av planen har blitt til gjennom et møte med styrene i beitelagene og et åpent møte i 2019 der alle beitebrukerne kunne komme med innspill. Utkast av planen har blitt sendt på høring til de ulike beitelagene for at de skal kunne komme med viktige innspill og lage et digitalt kart over sperregjerder, samlekvæver og saltsteinsplasser. Landbrukskontoret har tatt seg av skrivingen og satt sammen planen til en helhet, denne sendes ut på høring før politisk behandling.

Hensikten med å lage en temaplan for bruk av utmarka i Gjøvik kommune er å synliggjøre ressursen av utmarksbeite, lage en felles plan for utnyttelse, komme med tiltak for å fortsette utmarksbeiting og minske konfliktnivået. En beitebruksplan er et nyttig redskap i kommunens planarbeid og bør bli brukt i forbindelse med politiske beslutninger som berører utmarksområdene og bruken av ressursene her. I tillegg prioriterer Fylkesmannen tilskudd til investeringer i områder hvor det er planer. En beitebruksplan kan i tillegg være et nyttig verktøy når kommunen skal tildele midler fra den årlige stimuleringspakken.

I Norge er bare 3 % av landarealet dyrket mark, mens over 45 % av arealet består av gress som kan benyttes til beiting. Dette er viktige ressurser som vi ikke kan unngå å utnytte om Norge skal øke sin selvforsyningsgrad. Her i Gjøvik kommune er bruken av utmarksbeite og innmarksbeite en viktig del av landbruket. Bruken av utmarksbeite har et stort omfang og det legges ned en stor arbeidsinnsats hvert år for å utnytte denne ressursen i kommunen. Tall fra søknad om produksjonstillegg viser at det i 2018 ble sluppet vel 20.400 dyr på utmarksbeite. Av dette var i overkant av 18.000 sauer (6.632 voksne og 11.467 lam) og knapt 2.300 storfe fordelt på 838 mjølkekyr/ammekyr og vel 1400 ungdyr. Ut fra tabellen nedenfor ser du at bruken av utmarksbeiting bidrar med et fôropptak på over 4 millioner fôrenheter, noe som er

en viktig ressurs i kommunen. Om vi skulle ha erstattet dette med grovfôr, måtte vi ha hatt 13 000 – 14 000 dekar fulldyrka areal.

Årlig verdi av fôret tatt opp på utmarksbeite (år 2018):

Dyreslag	Antall dyr	Fôropptak pr. dyr og dag (fe)*	Dager på utmarksbeite	Fôropptak totalt, antall fe	Verdi fôret, kr 3,90 pr. fe
Mordyr/ammeku/ Melkeku	838	7,5	80	547 120	1 960 920
Ungdyr storfe	1 416	4,0	90	509 760	1 988 064
Sauer > 1 år	6 632	3,0	100	1 989 000	7 759 440
Lam	11 467	1,0	100	1 146 700	4 472 130
Geiter	35	3,0	90	9 450	36 855
Hester 11 467	58	4,0	80	18 560	72 384
SUM				4 220 590	16 289 793

*fôrenheter (fe)

1.1 Betydning for kulturlandskap og biologisk mangfold

Beiting er et av de viktigste virkemidlene vi har for å opprettholde kulturlandskapet. Uten beiting vil arealer gro igjen, og det biologiske mangfoldet vil etter hvert reduseres. Dette kan vi se på noen gamle voller og setervoller rundt om i Gjøvik. Der det har blitt drevet aktivt beiting før, ser vi nå at kulturlandskapet gror igjen når beitetrykket blir lavere eller at dyrene er borte. Dette påvirker igjen opplevelsesverdien og planterikdommen. Ved riktig beitetrykk vil noen plantearter forsvinne, mens de aller fleste planter får bedre vekstvilkår. Et godt tilpasset beitetrykk vil også gi en større artsrikdom ved at gjengroings-plantene ikke får overtak og utkonkurrerer andre viktige arter. Arter som blir fremmet ved beiting er f.eks. Engrapp, Gulaks, Engreverumpe, Rødsvingel, Blåklokke, Harerug, Hvitkløver og Rødkløver.

Det er ikke bare gressarter som er avhengig av beitelandskap, men også visse såkalte kulturlandskapsarter som Sanglerke, Vipe, alle pollinerende insekter, gjødselbiller og beitemarkssopp med flere. Disse er helt avhengige av at vi fortsetter å utnytte utmarksressursene for å overleve. Alle kulturlandskapsarter er helt avhengig av beitedyr for at de skal ha et leveområde.

I følge Artsdatabanken er den største trusselen mot de 685 truede arter i Norge at beiting opphører. Derfor er det viktig å fortsette med stimulering og utviklingen av utmarksbeite, for det er leveområdet til mange viktige plantearter som vi trenger for å dyrke mat, men også insekter, fuglearter og sopparter som er viktige for at økosystemet skal fungere optimalt.

1.2 Et klimatiltak

I disse tider er det mye snakk om klima og ulike klimatiltak vi kan gjøre for å begrense den globale oppvarmingen. Det mange ikke tenker på er at utmarksbeiting med dyr er et viktig klimatiltak. Bonden trenger mindre dyrka mark siden dyrene høster maten selv, samt at beiting i utmark er med på å lagre karbon. Nyere forskning har vist at beiting er med på å øke binding av karbon i jorda. Dette skjer gjennom at beitende dyr påvirker gresset, blomstene, sopprøtter og mikroorganismer som lever i jorda når de spiser. Når dyr beiter er de med på å gi dypere røtter. Det gjør at vi får en økt aktivitet i jorda og dermed en økning i karbon som blir lagret i jorda. Noe forskning viser også at beitedyr mest sannsynligvis kan øke aktiviteten til mikroorganismene gjennom pusten sin. Når dyret puster på gresset ved spising øker de aktiviteten til de mikroorganismene som lever oppå jorda. Vi får flere bakterier som livnærer seg av metan, og beitedyrene bidrar til å øke jordas opptaksevne av metan.

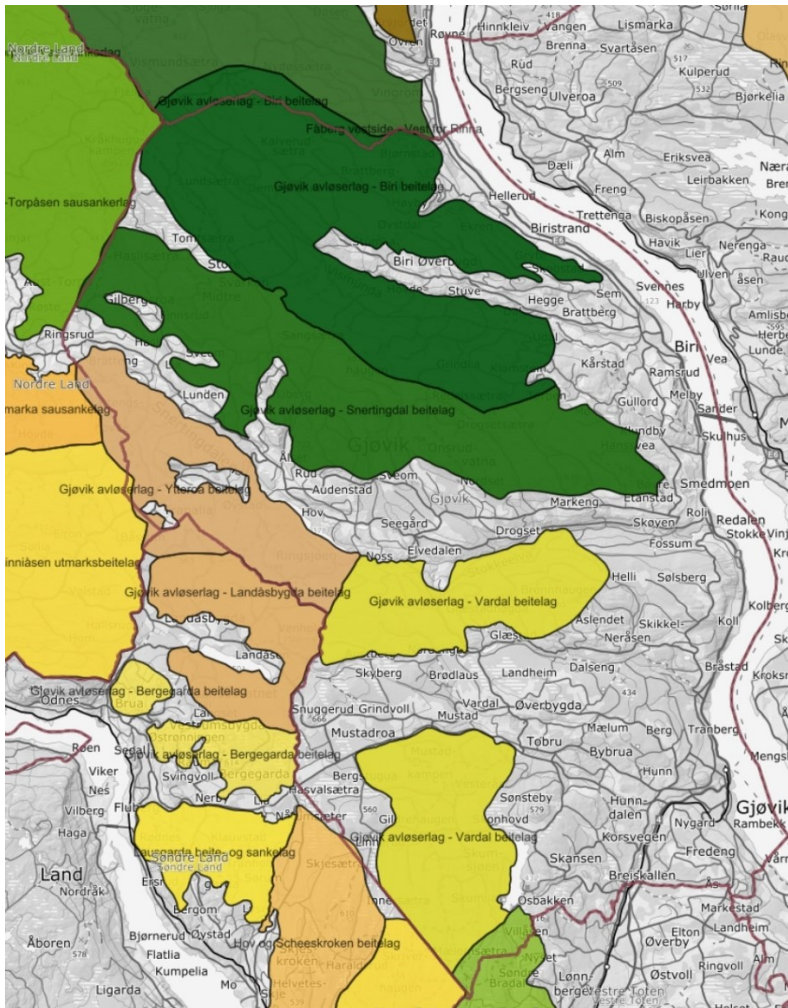
Det snakkes også om at beitedyr påvirker albedo-effekten og gjennom det bidrar til at mer sollys blir reflektert. Om dette er helt reelt og kan bli tatt med i et klimaregnskap er mye diskutert, men beitedyr er med på å hindre at åpent landskap gror igjen. Dette fører til at vi i snørike områder kan få store hvite flater som reflekterer sollys mer effektivt enn svarte flater.

Noen forskere påstår også at ved optimal beiting kan dyr stimulere til så stor karbonlagring i jorda at det oppveier utslipp de har av metan og lystgass. Dyrene har gjennom beitesesongen et «nullutslipp» i klimaregnskapet.

1.3 Organisering

Beitebrukerne i Gjøvik er organisert i 5 ulike beitelag: Vardal, Snertingdal, Ytterroa, Biri og Aust-Torpaåsen. Vardal beitelag er delt inn i to hovedområder som fra tidligere tider var to separate beitelag. I Snertingdal har vi tre ulike beitelag: Snertingdal, Ytterroa og Aust-Torpaåsen. Aust-Torpaåsen beitelag har sitt hovedområde i Nordre Land kommune, men har noe areal som strekker seg over til Gjøvik kommune.

Kart over de ulike beitelagene.

2 Lovverket

Bruk av utmarka til beiting omhandler flere ulike lovverk, der de viktigste er gjerdeloven og dyrevelferdsloven.

2.1 Lovverket og forskrifter

Beiteloven (Lov om ymse beitespørsmål). Eier og innhaver av husdyr skal gjøre det han kan for at husdyra ikke kommer inn på område der eier eller innhaver ikke har rett til å la dyra vere (§ 6). Om det skulle bli tvist om beiterett mellom grunneier og bruker av beiterett skal kommune om mulig få i stand en avtale som begge parter er fornøyd med (§ 12).

Gjerdeloven (Lov om grannegjerde). Grannegjerder skal være laget og vedlikeholdt slik at det ikke er farlig for folk eller husdyr (§ 3). Når grannegjerde ikke blir opprettholdt lenger, skal grannene ta bort gjerde eller gjerderester som kan være til fare for folk eller husdyr (§ 5).

Dyrevelferdsloven (Lov om dyrevelferd). Gjerdet skal være laget og vedlikeholdt slik at risikoen for at beitedyr skader seg blir så liten som råd. Mattilsynet kan sette frister for fjerning av dårlige gjerder, og evt. sørge for at det blir gjort. De som har gjerdeplikta skal bære utgiftene.

- Piggtråd skal ikke brukes i gjerder for å regulere dyrs ferdsel.
- Råker noen på dyr som synlig er sykt, skadd eller hjelpeløst, skal det hjelpes så langt råd er.
- Dersom tilstrekkelig hjelp ikke kan gis, skal dyreeier eller politi kontaktes (§ 4- Hjelpelikte).

Hanndyrloven (Lov om avgrensning i retten til å sleppa hingstar, oksar, verar og geitebukkar på beite). Det er ikke lov å slippe værere og geitebukker som er født før 15 april samme året, på beite og ikke okser som er eldre enn 6 måneder.

Naturmangfoldloven (Lov om forvaltning av naturens mangfold). Vilt kan felles uten hensyn til fredning når felling anses påkrevet for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person. På samme måte kan eieren, eller noen som opptrer på eierens vegne, felle vilt under direkte angrep på bufe. Kongen kan bestemme at denne bestemmelsen ikke skal gjelde for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter (§ 17). Når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt, yter staten erstatning for tapet og følgekostnadene (§ 19).

Hundeloven (Lov om hundehold). Hund skal holdes i band eller forsvarlig inngjerdet i perioden fra 1. april til og med 20. august. Kommunen kan gi forskrift om at hunder skal holdes i bånd eller forsvarlig innestengt i hele eller deler av kommunen i bestemt angitt tidsrom når beitedyr normalt går ute (§ 6). Bestemmelsen gjelder ikke for dressert bufehund eller andre spesial dresserte hunder når de er i bruk (§ 9). §§ 14 og 15 sier noe om rettigheter beitebruker eller representant for denne har når hund angriper husdyr eller går løs i utmark.

Ulike forskrifter som omhandler beitebruk

Forskrift om velferd for småfe. Kapittel 5 i forskrifta handler om beitebruk, og understreker behovet for god helsetilstand og forsvarlig hold når dyrene slippes, og setter krav til alder på avkom som slippes uten mordyr eller med mordyr uten tilstrekkelig melkeproduksjon (§ 25). Dyr på utmarksbeite skal ses etter minst en gang pr. uke i områder uten særskilt risiko (§ 19).

Forskrift om næringsmessig transport av dyr. Transportmidler som nyttes til transport til eller fra beite skal være godkjent av Statens Vegvesen og Statens Dyrehelsetilsyn (§ 21). Godkjenningen kan gis for 3 år av gangen.

Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer. Det er forbudt å føre småfe fra et fylke til et annet unntatt når dyra føres direkte til slakteri. Mattilsynet kan gi forskrift om forbud mot å føre småfe mellom nærmere definerte soner (§ 13). § 11 sier noe om varslingsplikt til Mattilsynet om dyr som viser eller har vist nevrologiske eller atferdsmessige forstyrrelser eller gradvis forringelse av helsetilstanden som følge av forstyrrelser i sentralnervesystemet. Varslingsplikten gjelder storfe eldre enn 24 mnd. og småfe eldre enn 12 mnd. som har dødd eller blitt avlivet.

Forskrift om tilskott til organisert beitebruk. Formålet med ordningen er å legge forholdene til rette for best mulig utnyttning av beite i utmarka og å redusere tap av dyr på utmarksbeite gjennom organisert tilsyn, organisert sanking og andre målrettede fellestiltak i beiteområdet (§ 1). Det lokale beitelaget skal organisere et effektivt og forsvarlig tilsyn og sanking av egne og andres dyr i lagets område (§ 6). Inspeksjon minst ukentlig er nevnt også her.

2.2 Beiteretter

Retten til å utnytte utmarka til beiting med husdyr, beiterett, er en utnyttelse av utmarka som har blitt etablert gjennom generasjoner. I areal som betegnes som utmark har som oftest en eller flere gårdsbruk beiterett som de kan benytte seg av. Ved opprinnelige gårder som ikke har blitt delt opp er retten til beiting i utmark ofte beskrevet i gamle dokumenter. Ved gårder som har blitt delt opp eller lagt til andre gårder kan beiteretten være nevnt i skylddelingsforretningen. Et problem angående retten til å utnytte utmarka er at det ifølge jordskifteverket ikke er alle eiendommer/gårder som kan bekrefte sin beiterett, selv om den

har blitt brukt i generasjoner. Det er også diskusjoner om hvor mange beiterettigheter et gårdsbruk har. Fra tidligere tider har normen vært at et gårdsbruk har beiterett i utmarka til så mange dyr som den har vinterfôr til. I vår tid er gårdene større, og de har mer leiejord som gjør at de har vinterfôr til en større besetting enn de ressursene som ligger under gården. Dette gjør at beiteretten må fastsettes på en ny måte om det fører til høyt beitetrykk og store diskusjoner. Her i Gjøvik kommune er dette et diskusjonstema i noen områder, men stort sett er utmarka produktiv nok til alle som vil slippe dyrene sine på beite i sesongen.

Beitedyr kan krysse eiendoms-, beitelag- og kommunegrenser. Dette kalles for streifbeiting eller tålt beiting, og er definert i lovverket. Streifbeite skal ikke gi mulighet til å kreve hevd på beiterett.

Beiterett vil ikke bli kommentert videre i denne planen, da det er et stort og til tider vanskelig tema.

3 Beskrivelse av de ulike beiteområdene

Gjøvik kommune har 4 ulike beitelag som ligger godt fordelt i hele kommunen. I tillegg er det noen bruker som benytter seg av et beiteområde i Nordre Land, Aust-Torpa beitelag.

3.1 Vardal beitelag

Vardal beitelag har et samlet areal på 81,6 km², fordelt på to områder. I vest går området inn mot Linnerud og i øst mot Skumsjøen, tidligere kalt Veseth beitelag. Det andre området går nordover fra Skyberg/Glæstad/Åslendet og går mot Stokkeelva, tidligere kalt Viberg beitelag. Størsteparten av dyrene som beiter her er sau, men det er også noe storfe. Beiteområdet ligger i jordbruksregionen Sør-og østlandets skogtrakter, og består for det meste av skog med noe innslag av myr. Hadde i 2019 totalt 17 brukere, 16 med sau og en med storfe. Her er det trolig plass til flere storfe-brukere for å få en bedre utnyttelse av beitet, da sau og storfe beiter ulikt.

3.2 Snertingdal beitelag

Snertingdal beitelag har et areal på omtrent 80 km² og ligger nord for gårdene i hele Snertingdal. I nord deler de mye av sin grense med Biri beitelag. Er det beitelaget som har flest storfe på beite. Har en god blanding av beitebrukere som driver med sau og storfe, noe

som er bra for å øke beitegrunnlaget. Beiteområdet ligger i jordbruksregionen fjellområder i Sør-Norge, og har mye innslag av myr og myrlandskap blandet med skog og noe seterlandskap.

Laget har en god økonomi. De har utfordringer med gjerding og juridiske spørsmål rundt det, og mener at loven bør styrkes angående gjerding i utmark. Folk må bli opplyst om at de har gjerdeplikt på eiendommen sin. Hadde i 2019 32 brukere, 12 med sau og 22 med storfe der 2 av brukeren hadde både sau og storfe.

3.3 Ytterroa beitelag

Ytterroa beitelag ligger sør/sørvest for øvre deler av Snertingdal, grenser i øst mot Vardal beitelag og går i nordvest inntil kommunegrensen mot Land. Beiteområdet har et areal på 43 og ligger i jordbruksregionen Sør-Norges dal- og fjellbygder og Sør-og østlandets skogtrakter. Består av skoglandskap innblandet med heilandskap og noe innslag av myrlandskap. Deler av Øytjernet naturreservat befinner seg i nedre del av beiteområdet som grenser mot Vardal. Hadde i 2019 7 brukere, 5 med sau og 2 med storfe.

3.4 Biri beitelag

Biri beitelag dekker de nordvestre deler av kommunen. Den nordre parsellen utgjør områdene vest for Biristrand og Åsroa, over til Biri Øverbygd og Vismunda (Sæteråsen). Den søndre teigen starter vest for Klomsteinroa og strekker seg vestover Ytteråsen. Nord og vest for Biri Øverbygd utgjør beiteområdet en bred teig som strekker seg helt til kommunegrensene mot Nordre Land og Lillehammer, på begge sider av Vismunda. Beiteområdet ligger i jordbruksregionen fjellområder i Sør-Norge og består av mye myrlandskap og noe skoglandskap. Er det største beitelaget i Gjøvik, med et areal på vel 123 km² og er delt inn i 3 områder:

- Klomsteinroa: Her er gjerder holdt vedlike av grunneier. Har et bra beitetrykk av egne dyr, men sliter med økt dyrepress fra Snertingdal og ammekyr kommer inn på deres område.
- Ytteråsen: En god blanding av storfe og sau, kunne ha hatt et høyere beitetrykk. Har problemer med at utlegg av saltsteiner ikke er systematisert.
- Sæteråsen: Har akkurat avsluttet et prosjekt med oppsett av sperregjerde. I tidligere år har det bare vært sau på beite her, men nå er det flere besetninger med ammekyr. Det er 4 ulike besetninger som slipper ca. 40-50 ammekuer hver. Dette har ført til et større

beitetrykk ved enkelte områder, men de merker en positiv effekt på utmarksbeitet med et økende antall storfe. Det er ved noen samlekvær et problem med snyltere, da det er for få samlekvær i forhold til antall dyr. Siden Vingrom har et veldig lavt beitetrykk opplever de at dyra trekker over dit, noe som gjør det vanskelig å sanke dyrene om høsten.

I beitelaget er det i utgangspunktet for lite dyr i forhold til beiteareal, derfor har de ingen regler på hvor mye dyr hver enkelt bruker kan slippe. Mener at slippdatoen er for sein og at gresset i juni har kommet noe for langt til at småfe kan utnytte det optimalt. Har gaupe i området, men opplever ikke store problemer knyttet til det. Hadde i 2019 31 brukere, 21 med sau og 16 med storfe, der 4 av disse hadde både sau og storfe. I 2019 ble det sluppet 2 200 søyer, 4 000 lam og 550 storfe.

3.5 Aust-Torpaåsen beitelag

Aust-Torpaåsen sausankelag har store arealer, der hoveddelen av arealene ligger i Nordre Land, men arealene vest for Svarkevatna i Snertingdal inngår. Beiteområdet ligger i jordbruksregionen fjellområder i Sør-Norge og har mye innslag av myr og myrlandskap, blandet med skog og noe seterlandskap. Det er 12 medlemmer fra Gjøvik.

4 Problemstillinger og utfordringer

Gjennom de siste ti årene har det blitt lagt ned mye investeringer og arbeidsinnsats i Gjøvik for å minske konflikter ved beitedyr i utmark. Tiltak som har blitt gjort er oppsetting av gjerde, opprettelse av nye ferister eller grunder som tar hensyn til skogsdrift, skiløyper og friluftsliv. En stor prioritering har vært å skille dyr fra veg og tett befolkete områder ved hjelp av sperregjerde. Sanking av dyr er i visse områder et problem da de streifer langt eller går over grensen og inn i andre beiteområder. Mangel på gjerde og vedlikehold av gjerde er fortsatt det største problemet. En annen utfordring er at mange nå ikke vet hvordan de skal oppføre seg når de er i et beiteområde, og ikke skjønner viktigheten av å lukke grunder etter seg.

4.1 Hvilke tiltak har de ulike beitelagene utført

Vardal

Vardal beitelag har satt opp et langt sperregjerde av strømgjerde mot fv.33, som tas ned hver høst og settes opp igjen om våren. Dette fungerer veldig bra og har blitt en god løsning.

Snertingdal

Snertingdal beitelag har satt opp sperregjerder, der det er beitelaget som har ansvaret for vedlikehold av gjerdet.

Ytterroa

Ytterroa beitelag har svært lite sperregjerde, men de har satt opp gjerde fra Bekkemellom til Brennum. I tillegg har de satt opp sperregjerde og ferist ved skytterbanen, og elektrisk felås ved Bekkemellom. Storelva blir brukt som avgrensning i deler av området. Dette fungerer dårlig ved lav vannføring, da dyrene går over elva og kommer inn i områder der de er uønsket.

Biri

Biri beitelag har i løpet av de ti siste årene satt opp til sammen 13 km. med sperregjerde. Gjerdet følger hovedsakelig grensen mot Lillehammer kommune og den gamle hafella. Dette gjør at noe beiteareal ikke lenger er med i fellesbeitearealet. Sperregjerdet fra Gunhildsetra ned til Vismunda har blitt utbedret, og fungerer bra nå. Har hengt opp plakater med litt info til turgåere om beiteområde, men ønsker bedre tiltak for informasjon til turgåere.

Aust-Torpaåsen

Tiltak som har blitt gjort her uvisst da hovedområdet ligger i en nabokommune.

4.2 Gjerdehold

At gjerde mellom innmark og utmark ikke blir opprettholdt eller reparert av eier fører ofte til problemer og konflikter, ved at dyr da vandrer inn på dyrka mark eller kommer seg inn i bebygde områder. At gjerdeholdet fungerer er viktig for å ha en vellykket beitenæring. Det manglende gjerdeholdet mellom innmark/utmark kan skyldes flere forhold, men ofte er det to ting som går igjen:

- At en eier av en landbrukseiendom ikke vet om at han har gjerdeplikt.

- Det foregår en strukturrasjonalisering, der egen drift blir nedlagt og jorda blir leid ut/solgt til nabogården. Da blir ofte inngjerding av innmark og gjerde mot utmark ikke like høyt prioritert som tidligere.

I noen beiteområder i Gjøvik er det elver som fungerer som gjerde mellom utmark og innmark. Elvene det gjelder er Stokkelva, Skulhuselva, Storelva og Vismunda. Dette fungerer bra så lenge det er god vannføring i elvene.

4.3 Rovvilt/hund

Det er pr. dags dato bare registrert gaupe her i Gjøvik av de 4 store rovdyrene; ulv, bjørn, gaupe og jerv. I Biri er det registrert gaupe stort sett hvert år, men det er også registrert gaupe på Vardalsåsen. Det har imidlertid ikke vært dokumenterte tap som følge av gaupe. Det rovdyret som kan gjøre størst skade og da særlig på sau, er ulv. I Gjøvik kommune ble det sist sett streifulv i 2019, på slutten av beiteperioden. Det ble i 2019 ikke registret noen skader på dyr forårsaket av ulv. At en ulv kan gjøre store skader i et beiteområde fikk vi bevist da en streifulv kom inn i beiteområdene ved Hadeland/ Østre Toten sommeren 2017. Det ble senest i 2019 felt ulv i Nordre Land og 2020 i Søndre Land. Derfor er det viktig å ha gode rutiner når det oppdages rovdyr inne i et beiteområde. Gjøvik har en beredskapsplan for rovdyr, se vedlegg for mer informasjon.

Et annet og mer dagligdags problem er at hundeeiere slipper løs hund i beiteområder og ikke opprettholder båndtvangen. Det er sjeldent at hund fanger og dreper sau, det som ofte skjer er at hunden jager i hjel sauen. Dette er et tema som må tas opp, og tiltak må vurderes.

4.4 Skognæringen

For skogbruksnæringen kan beiting ha både positive og negative virkninger. Ved beiting i plantefelt får det en god virkning ved at de holder vegetasjonen nede rundt de nye skogplantene. Dette gir bedre vekstvilkår for skogplantene enn vegetasjonen rundt dem, noe som gjør at skogplantene får et lite forsprang. Om dyrene slippes for tidlig og det er lite vegetasjon som har kommet, kan det være fare for at nye skogplanter beites/nappes opp. Derfor er det særdeles viktig at beitedyr ikke slippes for tidlig. Det har vært diskutert om ammekubesetninger ødelegger mer enn melkeku og sau, ved at de går mer i flokk og ligger ned plantene. Slike liggeskader har vært registrert på både nyplantede og eldre plantefelt. Det er gjort en studie om tråkksakade fra storfe ([Storfe og sau på skogsbeite i Ringsaker](#)). I

rapporten ble konklusjonen at høyt beitetrykk i planta granforyngelse gir store tråkkskader, og at planten enten dør etter kort tid eller leges.

For felt som blir plantet rett etter årets hogst, vil det uansett være lite med annen vegetasjon i hele beitesesongen. Bruk av midlertidige strømgjerder kan være et godt tiltak i den mest kritiske perioden, før plantene har fått rotfestet seg.

5 Tiltaksdel

5.1 Sperregjerde

Behovet for sperregjerde har økt med årene av forskjellige grunner. En utfordring som har blitt økende de siste årene er at gårdsbruk ikke blir drevet av eier. Jorda blir bortleid, noe som gjerne fører til et manglende gjerdehold mot dyrka mark. Denne utviklingen vil trolig fortsette i tiden framover og problemet vil øke. Siden det ser ut til at vi vil få et varmere og tørrere klima i fremtiden, vil ikke elver som før var naturlige stengsel fungere. Dyra vil vandre over elvene om de kan og kommer da inn på områder som de ikke skal være på. Om alle eiere aktivt sørger for å opprettholde sin gjerdeplikt, er ikke behovet for sperregjerde der. Det er ikke situasjonen i dag, og samlet viser dette et behov for sperregjerde. Det er nødvendig med dialog og samarbeid mellom grunneiere og beitebrukere for å finne en god løsning.

For å få en god effekt av sperregjerde er det ofte nødvendig å gjerde inn store områder, noe som er kostbart og tidkrevende, men det har en meget god effekt. En utfordring med lange sperregjerder er spørsmålet om hvem som skal ha ansvar for vedlikeholdet. Fra tidligere prosjekter ser vi at tilskudd til å sette opp sperregjerder, at det organiseres gjennom et beitelag og utføres av et gjerdelag (som senere tar for seg vedlikeholdet) er virkemidler som fungerer. I Gjøvik kan du nå søke om tilskudd til å sette opp sperregjerde gjennom to ulike ordninger:

- Tilskudd til tiltak i beiteområder.
- Stimuleringspakken for landbruket i Gjøvik.

5.2 Rovdyrproblematikk

Dette er et spørsmål som styres av sentrale myndigheter. Erfaringene viser problemer enkelte år, mens det andre år er små problemer. De største problemene har oppstått når det har kommet ulv inn i beiteområdene. Andre rovdyr tar også beitedyr, men i mindre skala enn det ulven gjør. Gjøvik har heldigvis hatt små problemer foreløpig. Mye av det kan skyldes at

Mjøsa fungerer som en barriere og at vi mangler ordentlige store skogområder som er lite besøkt eller påvirket av mennesker. For å være forberedt om det en dag skal komme streifullv inn i våre beiteområder, har det blitt laget en beredskapsplan og opprettet et kommunalt rovviltjaktlag.

5.3 Slipp og sanketidspunkt

Om våren er det viktig at beitedyrene ikke slippes for sent utpå. Det er viktig å få utnyttet de første gress-skuddene som er veldig næringsrike og bra for tilvekst. Det er også viktig at beitedyrene ikke slippes for tidlig da det kan gå ut over nyplantede trær. Gjøvik har beiteområdene i ulike deler av kommunen, og det er ikke gitt at alle områdene er klare samtidig. Områder som ligger lavt i terrenget og sørvendt, er ofte de som blir grønne først og her kan det slippes dyr tidligere enn høytliggende områder. Det er derfor viktig at grunneiere og beitelagene om våren følger med på sine områder for å ha oversikt over når områdene er klare til beiting. Får gresset anledning til å vokse for mye uten beiting om våren, vil det føre til at gjenveksten blir dårligere utover sommeren og høsten.

Fra august og utover høsten vil kvalitet på gresset bli dårligere, og det er vist gjennom forsøk at tilveksten på lam stagnerer eller stopper opp i slutten av august når de går på utmarksbeite. Når kvaliteten på beitet avtar, vil ofte dyrene begynne å trekke mer for å finne bedre beite. Sanketidspunkt for lam og sau bør være siste helga i august eller senest første helga i september. Storfe og andre dyr bør helst være sanket inn før elgjakten begynner den 25. september.

5.4 Samlekveer

Samlekveer er et viktig og godt hjelpemiddel når dyrene er på utmarksbeite. De er viktige når dyrene skal sankes, men også som saltsteinsplasser, avlesningsplass for dyr med radiobjeller etc. For at du skal få god nytte av samlekveer er det viktig at de plasseres jevnt utover i beiteområdet og at de følges opp jevnlig for vedlikehold.

Når det blir store nye hogstflater i de ulike beiteområdene, er det viktig å fort få på plass ei samlekve med saltstein, da nyetablerte hogstflater tiltrekker seg beitedyr. Plassering må avtales med grunneier. Det er en tendens til at de som har storfe på beite, går bort fra permanente sankekveer og heller bruker mobile grunder av lettmetall. Utfordringen som da

oppstår, er at du ikke har en fast plass å legge saltstein på. Permanente saltsteinsbeholdere kan brukes, det er bedre enn at saltsteinene bare blir lagt på en vilkårlig plass.

5.5 Informasjon

Det er viktig med tydelig og enkel informasjon til mennesker om hvordan de skal oppføre seg når de går inn i et beiteområde, hva som er viktig å huske på og hva de skal gjøre om de møter på dyr. Et godt tiltak her er informasjonsplakat med kort, enkel og relevant info om hva du skal og bør tenke på når du går inn i et beiteområde. Burde settes opp en slik plakat ved alle turstier/veger og i områder som benyttes til friluftsliv på de ulike beiteområdene. Samt en påminnelse ved hver grind/ferist om at det er båndtvang og at du må lukke grinda.

Det er i Gjøvik en økning i storfe og da særlig ammeku med kalv som hver vår slippes på utmarksbeite. Her kan det oppstå konflikter i møte med hund, eller om en person kommer mellom ku og kalv. Muligens det kunne ha vært opplyst om dette hver vår i et infoskriv i avisen eller på kommunens Facebook-side som en ekstra påminnelse om hva du bør gjøre og kan gjøre når du møter på en flokk med ammekyr eller ku og kalv.

For de som har lyst på mer informasjon, kan det være aktuelt å legge til en QR-kode som går direkte til kommuneside om beite og beitebruk, på alle plakater som settes opp før du går inn i et beiteområde. Beitelagene oppfordres til å lage utkast til plakat, kommunen har tilgang til lamineringsmaskin.

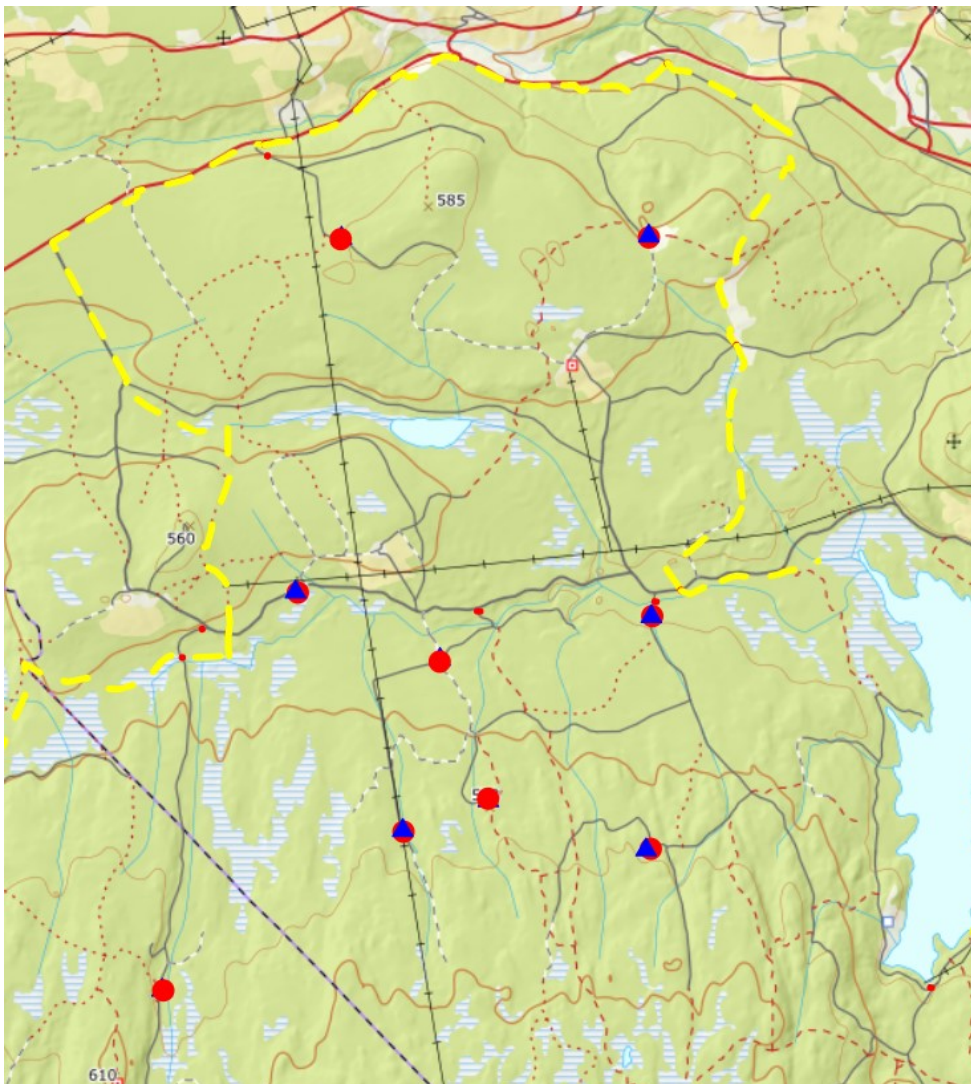
Informasjon om kvaliteten på beiten er viktig. Den beste måten å kartlegge dette på er gjennom vegetasjonskartlegging. I Gjøvik kommune er det ikke gjennomført noen vegetasjonskartlegging, men store deler av Østre-Toten har blitt kartlagt. Kartleggingen her viser at arealet er dominert av Blåbærgranskog med innslag av enggranskog og grasmyrer samt noe rismyrer. Blåbærgranskog og enggranskog er gode beiter for både sau og storfe. Grasmyr er godt beite for storfe, men ikke sau. Rismyrer er ikke egnet som beite for hverken sau eller storfe. Dette er i stor grad overførbart til Gjøvik kommune, og vi kan da antyde at store deler av våre utmarksbeiter har en god kvalitet for sau og storfe. Om det er ønskelig å gjennomføre vegetasjonskartlegging, går det an å søke om penger for å gjennomføre det. Det har vært snakk om å lage et samarbeidsprosjekt med NTNU Gjøvik for å se på beitekvaliteten

i kommunen. Dette kan gjøres ved å sammenligne flybilder med analyser av informasjon hentet fra satellitter.

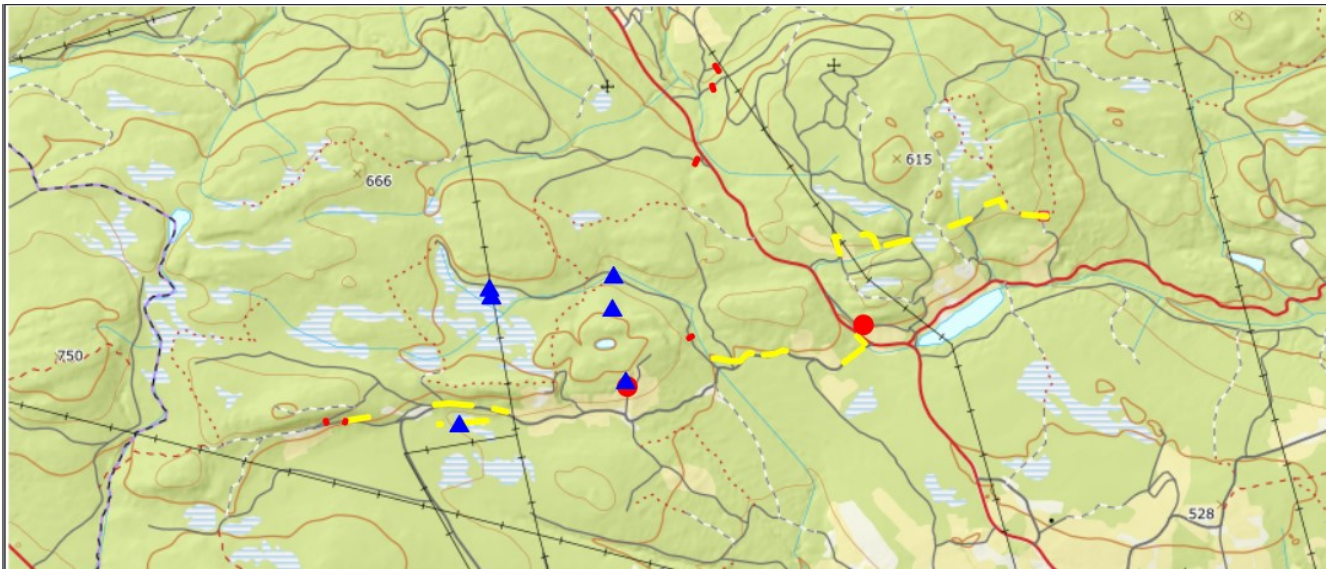
6 Kartdel

En oversikt over sperregjerde, ferister, sankekve og saltsteiner i de ulike beitelagene.

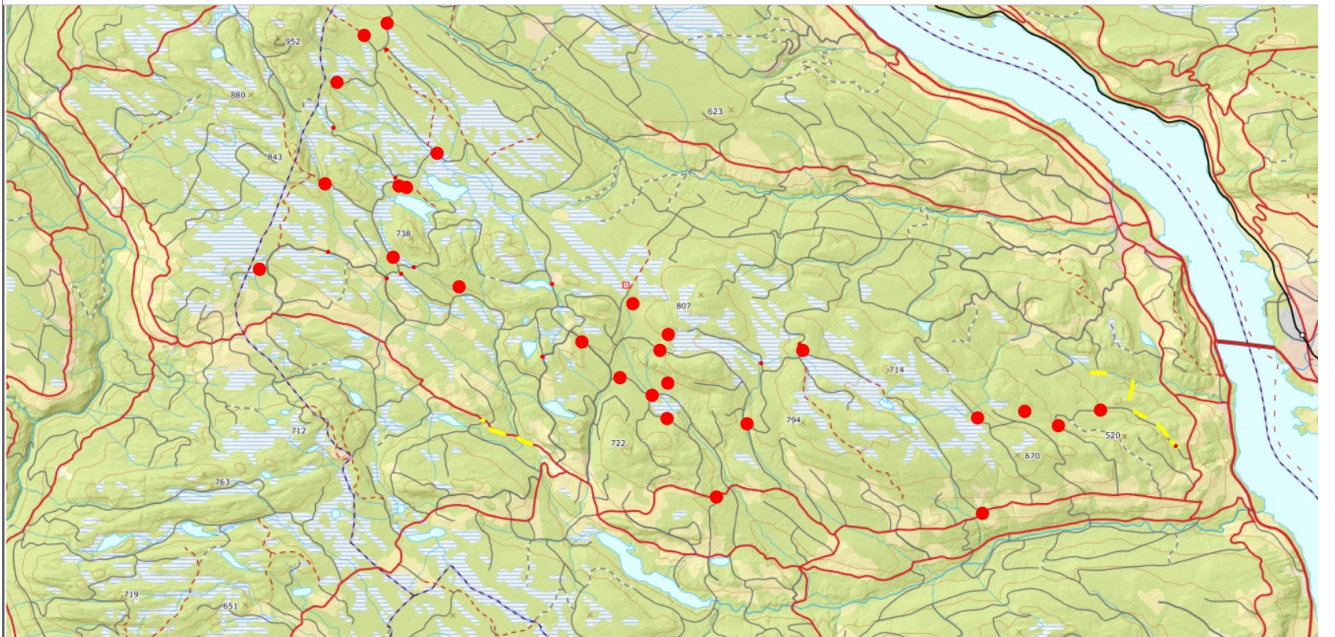
- Stiplet gul linje viser sperregjerde.
- Rød sirkel er saltsteinsautomat
- Blå trekant er sankekve
- Rød strek er ferist

Bilde 1. Viser området til Vardal beitlag sør for fv. 33.

Bilde 2. Viser området til Vardal beitelag nord for fv. 33

Bilde 3. Viser området til Ytteroa beitelag.

Vedlegg

Beredskapsplan for beitebrukerne

Statens naturoppsyn (SNO), Land/Toten/Gjøvik/Hadeland

Ta kontakt med rovviltkontakten dersom du finner kadaver, dekk til kadaveret og GPS-merk funnstedet hvis mulig. Meld rovdryobservasjoner og rovdryspor til rovviltkontakten.

Rolle	Navn	Tlf	E-post	Merknad
SNOs rovviltkontakter	Leif Westrum	47 81 18 77		
	Ole Knut Steinseth	46 44 86 57	ole.knut.steinset@miljodir.no	
	Kjell Arvid Briskodden	95 93 52 66		
	Jon Petter Bergsrud	95 89 37 01		
Operativ fellingsleder	Dag H. Bakka	95 08 71 95		Fellingslag
Administrativ fellingsleder	Lars Slåttsveen	91 65 90 08		Leder viltnemda
Landbrukskontoret i Gjøvik	Ingun Revhaug	61 18 97 47	ingun.revhaug@gjovik.kommune.no	Jordbrukssjef
	Arnt Oluf Eide	61 18 98 66	arnt-oluf.eide@gjovik.kommune.no	Skogbrukssjef
	Marte Sofie Neraas	61 18 98 61	marte-sofie.neraas@gjovik.kommune.no	Rådgiver beitebruk
Fylkesmannen i Innlandet	Harald Klæbo	61 26 60 56/ 94 19 24 23	fmophkl@fylkesmannen.no	Miljøvern avdelingen
	Sidsel Røhnebæk	61 26 61 54	fmopsro@fylkesmannen.no	Landbruksavdelingen
Fylkesmannens rovvilttelefon		97 02 98 40		15.mai-15.sept.: 08.00-21.00 alle dager. 1.januar-14.mai og 16.september – 23.desember 08.00-18.00 hverdager og 10.00-18.00 lørdag, søndag og helligdager.
Oppland Sau og Geit	Arnfinn Betio	99 03 75 25		Døgnåpen beredskapstelefon
Oppland Bondelag	Kristina Hegge	95 73 94 96	kristina.hegge@gmail.com	
Mattilsynet		22 40 00 00		Sentralbord
Kadaverbil		90 99 94 79		Henter kadaver gratis, kjører to ganger i uka sommer

Beredskapstelefon kadaverhund	Jonny Mathisen	91 34 35 54		
Kadaverhundekvipasjer	Anne Kristin Ristebråten	91 36 86 04	annekb.ristebraaten@gmail.com	Hunndalen
	Unni Johansen	97 53 85 37	johansen.unni@yahoo.no	Snertingdal
	Gry Stenvold	91 15 95 95	grystenv@online.no	Bybrua
Sporhundekvipasjer rovvilt	Ylva Österström	48 03 71 78		
	Raymond Ødegård	94 19 78 32		
Dyrevernsmemnda i Gjøvikregionen/Toten	Halgeir S.Snuggerud	97 72 06 64	halgeir.sverre.snuggerud@norgespost.no	
Veterinærvakt		61 18 59 05		
Politi Gjøvik		61 15 13 00/ 02800		
Kommuneadm. Lillehammer-regionen	Karen Saksum	957 05 520	landbrukskontoret@gausdal.kommune.no	Nummeret går til rovviltvakttelefon, telefonen er åpen 24 timer i døgnet
Kommuneadm. Nordre Land	Olaf Sæthre	61 11 60 93	olaf.saethre@nordre-land.kommune.no	
Kommuneadm. Søndre Land	Anette Sand	61 12 64 53	anette.sand@nordre-land.kommune.no	
Kommuneadm. Vestre Toten	Egil Ulsrud	61 15 34 43	egil.ulsrud@vestre-toten.kommune.no	
Kommuneadm. Østre Toten	Sverre Dysthe	61 14 16 40	sverre.dysthe@ostre-toten.no	
Kommuneadm. Etnedal	Olav Agnar Wold	61 12 13 41	olav.agnar.wold@etnedal.kommune.no	
Kommuneoverlege	Siri Fuglem Berg	90 70 10 11	siri.fuglem-berg@gjovik.kommune.no	

Ansvarsforhold - fellingsledelsen

Kommunikasjon i forbindelse med fellingsforsøk må gå direkte mellom beitelagsleder og den kommunale fellingsledelsen. Detaljer rundt ansvarsforhold og prosedyrer må legges i en egen arbeidsinstruks. Instruks for hvilke vegbommer som må ha vakthold under et fellingsforsøk må utarbeides av beitelaga.

Beiteslipp

Informasjon om beiteslipp annonseres i avisa (Gjøviks blad) og på kommunens hjemmeside/facebookside. Beitelaga informerer allmenheten om beitedyr som går i området, samt informerer om båndtvang og beitedyr, kontaktpersoner og telefonnummer. Beitelaga bør henge opp plakater på veger og parkeringsplasser i de respektive beiteområder.

Varslingsinstrukser:

Ved observasjoner av rovvilt eller funn av skadde eller døde beitedyr

- Beitelagsleder varsler SNO og kommunen (fellingsledelse).
- Kommunen varsler Fylkesmannen og søker om fellingsstillatelser.
- Kommunen varsler beitelagslederne.
- Fellingsledelse iverksetter fellingsforsøk. Ut i fra situasjonen vurderes behov for å rekvirere hjelp fra nabokommuners fellingslag eller SNO.

Leting i skadeområdet

- Leting etter døde og skadde dyr må koordineres med operativ fellingsleder. Muligheten for en vellykket felling må veies opp mot å vente med å lete i området.
- All kommunikasjon skal gå via kontaktperson i beitelag og fellingsledelsen.
- Det er beitelaget i det berørte området som skal rekvirere personell til å lete etter døde /skadde dyr, og som må vurdere hvem som er egnet til oppgaven.
- Leting skal foregå systematisk og koordineres av beitelagsleder eller person utpekt av beitelagsleder fra en letebase.
- Det opprettes en letebase i området hvor det er mest hensiktsmessig. Letebasen bør disponere egnet materiell for avliving.

Organisering under fellingsperioden

- Kontaktperson presse: administrativ fellingsledelse er kontaktperson for media om fellingsforsøket. Beitelagene utpeker en mediekontakt som kan uttalelse seg, alternativt henvise til fellingsleder. Møte med media bør ikke finne sted i skadeområdet.
- Administrativ fellingsleder har primært koordineringsrolle med operativ fellingsleder, øvrige myndigheter og nabokommuner. Administrativ fellingsleder har ansvar for loggføring av alt som skjer.
- Kommunen skal bistå beitebrukere og fellingslag med søknader om akuttmidler.

Fellingslag

Kommunen skal ha et fellingslag som er stort nok og godt nok til å kunne iverksette et reelt fellingsforsøk på et rovvilt og kunne bidra i et fellingsforsøk i våre nabokommuner. Ved rekruttering til fellingslaget må fellingsledelsen, i samråd med rådmann, vurdere personlig egnethet, dynamikk i laget og antall jegere som trengs for å løse oppgaven. Fastsettelse av formelle krav og forventninger til jaktpersonell utarbeides av fellingsledelsen og forankres i nevnte arbeidsinstruks.

Beitelagets beredskap

Beitelagene må arbeide med beredskap innad i lagene.

- Kartlegge tilgjengelige beredskapsarealer
- Kartlegge veibommer i beiteområdene og gi

fellingsledelsen kontaktlister for disse. Fellingsledelsen
lager avtaler med grunneier om tilgang ved
fellingsforsøk.

Beitelag i Gjøvik kommune

Beitelag	Leder	Tlf	E-post
Vardal beitelag	Halgeir S.Snuggerud	97 72 06 64	halgeir.sverre.snuggerud@norgespost.no
Snertingdal beitelag	Bjørnar Strandbakke	90 65 44 68	b.strandbakke@hotmail.com
Ytterroa beitelag	Steinar Lyshaug	99 63 73 11	steinar.lyshaug@gmail.com
Biri beitelag	Simen Rogne	95 43 73 20	
	Kristina Hegge	95 73 94 96	kristina.hegge@gmail.com

Tilgrensende beitelag

Kommune	Beitelag	Leder	Tlf	E-post
Lillehammer	Fåberg vestsida beitelag	Magne Gutsveen	91 36 58 31	mgutsvee@bbnett.no
Vestre Toten	Vestre Toten beiteforening	Ole Werner Omdahl	91 37 04 74	ole.werner.omdahl@outlook.com
Søndre Land	Trevatna beitelag	Paul Øksne	90 64 72 78	pauloek@frisurf.no
	Hov & Scheeskroken beitelag	Arne Aasbekken	41 69 59 23	hovbeitelag@gmail.com
	Bergegarda beitelag/Gjøvik avløserlag	Sevald Forberg	95 29 84 90	sevald.forberg@gmail.com
	Landåsbygda Beitelag/Gjøvik avløserlag	Odd Espen Aashaug	61 12 67 80	odaashau@hotmail.no
	Lausgarda Beite- og Sankelag	Arnfinn Narum	97 14 09 35	arnnarum@online.no
Nordre Land	Nordre Land Avløserlag SA/Aust-Torpa sauesankerlag	Sigbjørn Haug	91 37 72 89	sigbjornhaug@yahoo.com
	Nordre Land Avløserlag SA/Østsinniåsen beitelag	Erik Skiaker Lykseth	90 65 98 73	erikskiakerlykseth@gmail.com